

BIBLIOGRAPHIE

— ALEXANDRE, P., *Histoire des origines, des développements et du rôle des officiers fiscaux près les conseils de justice dans les anciens Pays-Bas depuis le XVe siècle jusqu'à la fin du XVIIIe siècle* (Mémoires couronnés par l'Académie royale de Belgique. Mémoires in-8°, n° 45; Bruxelles, 1891).

— AVONDS, P., *Brabant tijdens de regering van Hertog Jan III, 1312-1356. De grote politieke krisissen* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 46e année, n° 114; Bruxelles, 1984).

— AVONDS, P., *Brabant tijdens de regering van Hertog Jan III, 1312-1356. Land en instellingen* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 53e année, n° 136; Bruxelles, 1991).

— BAELDE, M., Financiële politiek en domaniale evolutie in de Nederlanden onder Karel V en Filips II, 1530-1560, *Tijdschrift voor geschiedenis*, 76 (1963), 14-33.

— BAELDE, M., *De Collaterale Raden onder Karel V en Filips II, 1531-1579. Bijdrage tot de geschiedenis van de centrale instellingen in de zestiende eeuw* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 27e année, n° 60; Bruxelles, 1965).

— BAELDE, M., Edellieden en juristen in het centrale bestuur der zestiende-eeuwse Nederlanden, 1531-1578, *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 80 (1967), 39-51.

— BANNATYNE, J.H.B., *Conservatism in crisis. The Provincial States of Utrecht* (University of Saint-Andrews Ph.D., 1982, thèse de doctorat inédite).

— BARTIER, J., *Légistes et gens de finances au XVe siècle : les conseillers des ducs de Bourgogne et Charles le Téméraire* (Mémoires de l'Académie royale de Belgique. Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques, 2e série, n° 50, 2 vols.; Bruxelles, 1955).

— BEHETS, J., Keurboeken, dorpskeuren en jaarkeuren in het Graafschap Loon en het omliggende, *Het oude Land van Loon*, 20 (1965), 147-173.

- BEHETS, J., De jaar- en de voogdgedingen in het Graafschap Loon en het omliggende, *Het oude Land van Loon*, 21 (1966), 40-51.
- BEHETS, J., De oorsprong van de jaar- en de voogdgedingen en van de wijsdommen, voornamelijk in de Zuidelijke Nederlanden, *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis/Revue d'histoire du droit*, XXXIX (1971), 375-450.
- BEHETS, J., et J. GRAUWELS, De Keurboeken van het Graafschap Loon en het omliggende. Einde 16de-einde 18de eeuw, *Bulletin de la Commission royale pour la publication des anciennes lois et ordonnances de Belgique*, 30 (1982), 257-469.
- BERKVEN, A.M.J.A., *Plakkatenlijst Overkwartier 1665-1794, I: Spaans Gelre. Instellingen, territorium, wetgeving (1580-) 1665-1702* (Rechtshistorische Reeks van het Gerard Noodt Instituut, n° 19; Nimègue, 1990).
- BERNS, J.L. (éd.), *Rechtsbronnen der stad Harderwijk* (La Haye, 1886).
- BEUGNOT, Comte, *Les Olim ou registres des arrêts rendus par la cour du roi*, II (Paris, 1842).
- BLOCKMANS, W.P., A typology of representative institutions in late medieval Europe, *Journal of medieval history*, IV (1978), 189-215.
- BLOCKMANS, W.P., *De volksvertegenwoordiging in Vlaanderen tijdens de overgang van Middeleeuwen naar Nieuwe Tijd, 1384-1506* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 40e année, n° 90; Bruxelles, 1978).
- BLOCKMANS, W.P., De representatieve instellingen in het Zuiden, 1384-1482, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 156-163.
- BLOCKMANS, W.P., *Mobiliteit van cultuurdragers. Zwaartepunten in de Bourgondische Nederlanden* (Intreerede als gewoon hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam - Zutphen, 1981).
- BLOCKMANS, W.P. (éd.), *Het algemene en de gewestelijke privilegiën van Maria van Bourgondië voor de Nederlanden/Le privilège général et les privilèges régionaux de Marie de Bourgogne pour les Pays-Bas, 1477* (Standen en Landen/Anciens Pays et Assemblées d'Etats, n° LXXX; Heule, 1985).

- BLOCKMANS, W.P., Corruptie, patronage, makelaardij en venaliteit als symptomen van een ontluikende staatsvorming in de Bourgondisch-Habsburgse Nederlanden, *Tijdschrift voor sociale geschiedenis*, XI (1985), 231-247.
- BLOCKMANS, W.P., Staatsvorming en persoonlijke vrijheden, dans W.P. BLOCKMANS et H. VAN NUFFEL (éds.), *Etat et religion aux XVe et XVIe siècles. Actes du colloque à Bruxelles du 9 au 12 octobre 1984* (Bruxelles, 1986), 5-24.
- BOCAGE, C., Les Etats de Hainaut, des origines à la maison de Bourgogne, *Anciens Pays et Assemblées d'Etats*, II (1951), 67-77.
- BONGERT, Y., L'interdit, arme de l'Église contre le pouvoir temporel, dans *Église et pouvoir politique. Actes des Journées internationales d'histoire du droit d'Angers 30 mai-1er juin 1985* (Angers, 1987), 93-116.
- BOOMGAARD, J.E.A., *Misdaad en straf in Amsterdam. Een onderzoek naar de strafrechtspleging van de Amsterdamse schepenbank 1490-1552* (Amsterdam, 1992).
- BORMANS, S. (éd.), *Recueil des ordonnances de la principauté de Liège*, 1e série (Bruxelles, 1878).
- BOSCH, J.W., La preuve dans l'ancien droit néerlandais, dans J. GILISSEN (éd.), *La preuve*, t. II : *Moyen âge et temps modernes* (Recueils de la Société Jean Bodin pour l'histoire comparative des institutions, n° XVII; Bruxelles, 1965), 453-480.
- BREEN, J. (éd.), *Rechtsbronnen der stad Amsterdam* (Werken der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht , 2e série n°, 4; La Haye, 1902).
- BROKKEN, H.M., *Het ontstaan van de Hoekse en Kabeljauwse twisten* (Zutphen, 1982).
- BROKKEN, H., et H. DE SCHEPPER, Beheer en controle van de overheidsfinanciën in de Nederlanden tot omstreeks 1600, dans P.J. MARGRY e.a. (éds.), *Van Camere vander Rekeninghen tot Algemene Rekenkamer : Zes eeuwen Rekenkamer. Gedenkboek bij het 175-jarig bestaan van de Algemene Rekenkamer* (La Haye, 1989), 15-56 et 477-481.
- BULST, N., Zum Problem städtischer und territorialer Kleider-, Aufwands- und Luxusgesetzgebung in Deutschland (13.-Mitte 16. Jahrhundert), dans A. GOURON et A. RIGAUDIERE (dir.), *Renaissance du pouvoir législatif et genèse de l'État* (Publications de la Société d'histoire du droit et des institutions des anciens pays de droit écrit, n° 3; Montpellier, 1988), 29-57.

- BUNTINX, J., *De Audiëntie van de graven van Vlaanderen. Studie over het centraal grafelijk gezag, ca 1330-ca 1409* (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 11e année, n° 10; Bruxelles, 1949).
- BUNTINX, J., De Raad van Vlaanderen, 1386-1795, en zijn archief, *Anciens Pays et Assemblées d'Etats*, I (1950), 55-76.
- BUNTINX, J., *Inventaris van het archief van de Raad van Vlaanderen*, I (Bruxelles, 1964).
- BYL, R., *Les juridictions scabinales dans le duché de Brabant, des origines à la fin du XVe siècle* (Université libre de Bruxelles. Travaux de la Faculté de Philosophie et Lettres, n° 17; Bruxelles, 1965).
- CAPPON, C.M., *De opkomst van het testament in het Sticht Utrecht. Een studie op grond van Utrechtse rechtsbronnen van het begin van de achtste tot het midden van de veertiende eeuw* (Deventer, 1992).
- CAUCHIES, J.-M., L'essor d'une législation générale pour les Pays-Bas bourguignons dans le dernier quart du XVe siècle : aperçu et suggestions, *Publication du Centre européen d'études burgondo-médianes*, 21 (Bâle, 1981), 59-70.
- CAUCHIES, J.-M., Centralisation et particularismes : Les procédures de recours en Hainaut au début des temps modernes, dans H. HASQUIN (éd.), *Hommages à la Wallonie. Mélanges d'histoire, de littérature et de philologie wallonnes offerts à Maurice-A. Arnould et Pierre Ruelle* (Bruxelles, 1981), 45-64.
- CAUCHIES, J.-M., *La législation princière pour le comté de Hainaut. Ducs de Bourgogne et premiers Habsbourg (1427-1506)* (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, n° 24; Bruxelles, 1982).
- CAUCHIES, J.-M., Coutume et législation en Hainaut du XIIe au XVIe siècle, dans J.-M. CAUCHIES et J.-M. DUVOSQUEL (éds.), *Recueil d'études d'histoire hainuyère offertes à Maurice A. Arnould*, II (Mons, 1983), 7-33.
- CAUCHIES, J.-M., Services publics et législation dans les villes des anciens Pays-Bas. Questions d'heuristique et de méthode, dans *L'initiative publique des communes en Belgique. Fondements historiques (Ancien Régime). 11e colloque international, Spa 1-4. IX. 1982* (Crédit communal de Belgique. Collection Histoire, série in-8°, n° 65; Bruxelles, 1984), 639-691.

- CAUCHIES, J.-M., Justice bicéphale et recours au prince en Hainaut à la fin du moyen âge, *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis/Revue d'histoire du droit*, LIV (1986), 113-126.
- CAUCHIES, J.-M., Eglise et droit public dans les Pays-Bas au seuil des Temps modernes : la Curie romaine et les premiers Habsbourg, 1484-1500, dans *Eglises et pouvoir politique. Actes des Journées internationales d'histoire du droit d'Angers 30 mai-1er juin 1985* (Angers, 1987), 193-209.
- CAUCHIES, J.-M., Pouvoir législatif et genèse de l'Etat dans les principautés des Pays-Bas (XIIIe-XVe s.), dans A. GOURON et A. RIGAUDIERE (dir.), *Renaissance du pouvoir législatif et genèse de l'État* (Publications de la Société d'histoire du droit et des institutions des anciens pays de droit écrit, n° 3; Montpellier, 1988), 59-74.
- CAUCHIES, J.-M., Les chartes-lois dans le comté de Hainaut (XIIe-XIVe siècles) : essai de bilan, dans *La charte de Beaumont et les franchises municipales entre Loire et Rhin* (Nancy, 1988), 185-205.
- CAUCHIES, J.-M., Les sources du droit dans les Pays-Bas bourguignons, *Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe- XVIe s.)*, 28 (Neuchâtel, 1988), 35-48.
- CAUCHIES, J.-M., La législation et les auteurs de la doctrine dans les Pays-Bas (XIVe-XVe siècles), dans F. STEVENS et D. VAN DEN AUWEELE (éds.), «*Houd voet bij stuk*». *Xenia iuris historiae G. van Dievoet oblata* (Louvain, 1990), 209-223.
- CAUCHIES, J.-M., L'archiduc Philippe d'Autriche, dit le Beau 1478-1506, *Handelingen van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen*, 95 (1992), 45-54.
- CAUCHIES, J.-M., La professionnalisation dans les cours de justice princières des Pays-Bas aux XIVe-XVe siècles, dans H. MOHNHAUPT et D. SIMON (éds.), *Vorträge zur Justizforschung. Geschichte und Theorie*, I (Francfort-sur-le-Main, 1992), 19-44.
- CAUCHIES, J.-M., De geschiedenis van de wetgeving (Middeleeuwen - Moderne Tijden) : een mijnenveld?, dans F. STEVENS et D. VAN DEN AUWEELE (éds.), *Uuytwysens d'Archiven. Handelingen van de XIe Belgisch-Nederlandse rechtshistorische dagen* (Louvain, 1992), 1-26.
- CAUCHIES, J.-M., Sur quelques axes de la législation des princes territoriaux dans les Pays-Bas (fin XIIIe-premier quart XVe s.), dans M.J. PELAEZ (éd.), *Papers in public law, public legal history*,

natural law and political thought. Estudios en homenaje al Profesor J. Lalinde Abadía (Barcelone, 1992), 61-71.

— CHEVALIER, B., Introduction, dans J.-Ph. GENET (éd.), *L'Etat moderne : Genèse. Bilans et perspectives. Actes du Colloque tenu au C.N.R.S. à Paris les 19-20 septembre 1989* (Paris, 1990), 7-13.

— CLEVERINGA, R.P., *Gemeene Landswarf en Hoofdmannenkamer te Groningen tot 1601* (Groningue/La Haye/Batavia, 1934).

— CLEVERINGA, R.P., *Revisie en beroep te Groningen* (Groningue/Batavia, 1949).

— COCKSHAW, P., *Le personnel de la chancellerie de Bourgogne-Flandre sous les ducs de Bourgogne de la maison de Valois, 1384-1477* (Anciens Pays et Assemblées d'Etats, n° LXXIX; Heule, 1982).

— COOPMANS, J.P.A., De onderlinge rechtsverhoudingen van 's-Hertogenbosch en het platteland vóór 1629, *Bijdragen tot de geschiedenis*, 58 (1975), 73-116.

— COOPMANS, J.P.A., Het privilege als vorm van wetgeving in de late middeleeuwen, dans W. FRIJHOFF et M. HIEMSTRA (éds.), *Bewogen en bewegen. De historicus in het spanningsveld tussen economie en cultuur. Liber amicorum aangeboden aan Prof. dr H.F.J.M. van den Eerembeemt ter gelegenheid van zijn 25-jarig professoraat aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg 1961-1986* (Tilburg, 1986), 95-116.

— COOPMANS, J.P.A., De betekenis van de gemeynten voor de dorpswetgeving in de Meierij van 's-Hertogenbosch (1250-1650), dans C. STREEFKERK et S. FABER (éds.), *Ter recognitie. Opstellen aangeboden aan Prof. Mr. H. van der Linden bij zijn afscheid als hoogleraar in de Nederlandse rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit* (Hilversum, 1987), 139-154.

— COOPMANS, J.P.A., Over heerlijkheden en heerlijke steden, dans Th.E.A. BOSMAN, J.P.A. COOPMANS et B.C.M. JACOBS (éds.), *De Heerlijke Stad. Achtste Colloquium «De Brabantse Stad» Bergen-op-Zoom, 2 en 3 oktober 1987* (Assen, 1988), 1-16.

— DANNER, H., De waterschappen in Noord-Holland tot de tweede helft van de 20ste eeuw en hun archieven, *Nederlands Archievenblad*, 82 (1978), 139-152.

— DAUCHY, S., Quelques remarques sur les amendes prononcées par le Parlement de Paris au moyen âge pour «fol appel» provenant de Flandre, *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis/Revue d'histoire du droit*, LV (1987), 49-55.

— DAUCHY, S., *Les voies de recours extraordinaires : proposition d'erreur et requête civile (de l'ordonnance de Saint Louis jusqu'à l'ordonnance de 1667)* (Travaux et recherches de l'Université de droit, d'économie et de sciences sociales de Paris. Série Sciences historiques, n° 26; Paris 1988).

— DAUCHY, S., *De Vlaamse appels bij het Parlement van Parijs. Een rechtshistorisch onderzoek naar de wording van Staat en Soevereiniteit in de Bourgondisch-Habsburgse periode, I* (Université de Gand, 1990-1991, thèse de doctorat inédite.).

— DAUCHY, S., Souveraineté et justice. L'exécution des arrêts et jugés du Parlement de Paris en Flandre aux XVe et XVIe siècles, *Les Episodiques*, 5 (Centre d'histoire judiciaire; Université de Lille II, 1991), 1-15.

— DAUCHY, S., Rechtspraakgeschiedenis en factoranalyse. Een globale kwantitatieve analyse van de Vlaamse appels bij het Parlement van Parijs 1320-1521, dans F. STEVENS en D. VAN DEN AUWEELE (éds.), *Uuytwysens d'Archiven. Handelingen van de XIe Belgisch-Nederlandse rechtshistorische dagen* (Louvain, 1992), 27-47.

— DE BLECOURT, A.S., et E.M. MEYERS (éds.), *Memorialen van het Hof (en Raad) van Holland, Zeeland en West-Friesland, van den secretaris Rosa*, I (Haarlem, 1929).

— DE BORCHGRAVE, E., *Histoire des rapports de droit public qui existèrent entre les provinces belges et l'empire d'Allemagne* (Mémoires couronnés de l'Académie royale de Belgique, n° 36; Bruxelles, 1871).

— DECAVELE, J., *De dageraad van de Reformatie in Vlaanderen 1520-1565*, I, (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 37e année, n° 76, 2 vols.; Bruxelles, 1975).

— DE GROOTE, H.L.V., Zeeverzekering, dans G. ASAERT, J. VAN BEYLEN et H.P.H. JANSSEN (éds.), *Maritieme geschiedenis van de Nederlanden*, I (Bussum, 1976), 206-219.

— DEKKER, C., *Zuid-Beveland. De historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de Middeleeuwen* (Assen 1971).

— DE LIMBURG-STIRUM, Th. (éd.), *Coutume des deux villes et pays d'Alost* (Bruxelles, 1878).

- DE LIMBURG-STIRUM, Th. (éd.), *Cartulaire de Louis de Male, comte de Flandre*, I (Bruges, 1898).
- DE LIMBURG-STIRUM, Th. (éd.), *Coutume de la ville et châtelainie de Courtrai* (Bruxelles, 1905).
- DE MONTE VER LOREN, J.Ph., *Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse omwenteling* (éd. rev. par J.E. SPRUIT; Deventer, 1972).
- DEPAUW, C., La fiscalité directe du Tournaisis, XVIe-XVIIIe s., dans H. COPPENS (éd.), *De plattelandsfiscaliteit tijdens het Ancien Régime* (Anvers, 1985), 25-48.
- DE RIDDER-SYMOENS, H., De universitaire vorming van de Brabantse stadsmagistraat en stadsfunktionarissen, Leuven en Antwerpen, 1430-1580, dans *De Brabantse Stad. Vijfde colloquium: Het culturele leven in de Brabantse steden van de 15de tot de 18de eeuw* (Bois-le-Duc, 1978), 21-126.
- DE RIDDER-SYMOENS, H., Brabanders aan de rechtsuniversiteit van Orléans, 1444-1556, *Bijdragen tot de geschiedenis*, 59 (1978), 195-347.
- DE RIDDER-SYMOENS, H., Milieu social, études universitaires et carrière des conseillers au Conseil de Brabant, 1430-1600, dans G. ASAERT e.a. (éds.), *Recht en instellingen in de Oude Nederlanden tijdens de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Liber amicorum Jan Buntinx* (Symbolae Facultatis Litterarum et Philosophiae Lovaniensis, série A n° 10; Louvain, 1981), 257-301.
- DE SCHEPPER, H., *De Kollaterale Raden in de Katholieke Nederlanden van 1579 tot 1606. Studie van leden, instellingen en algemene politiek* (Katholieke Universiteit Leuven, Louvain, 1972; thèse de doctorat inédite).
- DE SCHEPPER, H., Décision gouvernementale en matière administrative, 16e- 18e siècle : La nomination de hauts magistrats et fonctionnaires, ca 1550-ca 1650, dans J. GILISSEN et H. DE SCHEPPER (éds.), *La décision politique et judiciaire dans le passé et dans le présent* (Bruxelles, 1975), 65-98.
- DE SCHEPPER, H., Vorstelijke ambtenarij en bureaukratisering in regering en gewesten van 's Konings Nederlanden 16de-17de eeuw, *Tijdschrift voor geschiedenis*, 90 (1977), 358-377.
- DE SCHEPPER, H., De Grote Raad van Mechelen hoogste rechtscollege in de Nederlanden?, *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 91 (1978), 389-411; édition avec notes légèrement modifiées dans *Miscellanea Consilii*

- P.J.A.N. RIETBERGEN, F.M.A. ROBBEN, et H. DE SCHEPPER (éds.), *Tussen twee culturen. De Nederlanden en de Iberische wereld 1550-1800* (Nijmeegse Publicaties Nieuwe Geschiedenis, n° 2; Nimègue, 2e éd., 1991), 173-198.
- DE SCHEPPER, H., Los Países Bajos separados y la corona de Castilia en la década de 1640, dans J.H. ELLIOTT e.a. (éds.), *1640: La monarquía hispánica en crisis* (Centre d'estudis d'història moderna Pierre Vilar, et : Editorial Crítica; Barcelone, 1992), 212-258.
- DE SCHEPPER, H., et G. PARKER, The formation of government policy in the Catholic Netherlands under the Archdukes 1596-1621, *The English historical Review*, 91 (1976), 241-254; version espagnole : Los procesos de toma de decisión en el gobierno de los Países Bajos bajo «los Archiducos» 1596-1621, dans G. PARKER (éd.), *España y los Países Bajos 1559-1659. Diez Estudios* (Madrid, 1986), 224-244.
- DE SMIDT, J.Th., De rechtsbronnen in het Noorden tot de 14de eeuw, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, III (Haarlem, 1982; 2e éd., 1988), 135-144.
- DE SMIDT, J.Th., Op-treden van rechtspraak, dans J.M.J. CHORUS en A.M. ELIAS (éds.), *Fabrica historiae forensis. Handelingen van het afscheid van J.Th. de Smidt als hoogleraar oud-vaderlands recht aan de Rijksuniversiteit Leiden op 16 december 1988* (Leyde, 1989), 65-81.
- DE SMIDT, J.Th. e.a. (éds.), *Chronologische lijsten van de geëxtendeerde sententiën en procesbundels (dossiers) berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen*, 6 vols. (Chronologische lijsten van de processen en sententiën van de oude raden van justitie van België; et : Werken der Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht. Ed. Commission royale pour la publication des anciennes lois et ordonnances de Belgique; et : Stichting tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht. Bruxelles, 1966-1988).
- DE SMIDT, J.Th., et A.H. HUUSSEN jr., De Grote Raad van Mechelen als hoogste rechtscollege in de Nederlanden, *Holland. Regionaal-historisch tijdschrift*, II (1970), 89-107.
- DHONDT, J., Les origines des Etats de Flandre, *Anciens Pays et Assemblées d'Etats*, I (Louvain, 1950), 1-52.
- DIERICKX, M., *De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II, 1559-1570* (Anvers/Utrecht, 1950).

- DOLEZALEK, G., De kerkelijke notaris in de Middeleeuwen, dans C.C.T.M. VAN HAREN, M.J. SWENKER et J.Ch. JANSSENS (éds.), *Gepasseerd. De rol en positie van notarissen in het verleden* (Rechtshistorische Reeks van het Gerard Noodt Instituut, n° 11; Nimègue, 1987), 3-16.
- DOLK, Th.F.J.A., *Geschiedenis van het hoogheemraadschap Delfland* (La Haye, 1939).
- DOUXCHAMPS-LEFEVRE, C., *Les procureurs-généraux du Conseil de Namur sous le régime autrichien. Leur action en matière politique* (Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie, 4e série n° 22; Louvain, 1961).
- DU MONT, J., *Corps universel diplomatique du droit des gens...*, IV/1-2 (Amsterdam/La Haye, 1726).
- DUPONT-BOUCHAT, M.S., Fabriquer des coupables : la torture, l'aveu et la confession, *Revue du Nord*, LXXIV (1992), 148-151.
- EBEL, W., *Geschichte der Gesetzgebung in Deutschland* (Göttinger rechtswissenschaftliche Studien, n° 24; Göttingen, 1958; 2e éd. par F. EBEL, 1988).
- EIJKEN, E.D., e.a., *In alle Staten. Vierhonderd jaar provinciaal bestuur van Overijssel* (Zwolle, [1978]).
- ESPINAS, G., *Les origines du capitalisme, III : Deux fondations de villes dans l'Artois et la Flandre française, Xe-XVe siècles : Saint-Omer, Lannoy-du-Nord* (Lille/Paris, 1946).
- FABER, J.A., De Noordelijke Nederlanden van 1480 tot 1780. Structuren in beweging, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, V (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 197-250.
- FEENSTRA, R., A quelle époque les Provinces-Unies sont-elles devenues indépendantes en droit à l'égard du Saint-Empire?, *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis/Revue d'histoire du droit*, XX (1952), 30-63 et 182-218.
- FLINK, K. (éd.), avec la coll. de B. THISSEN et W.R. SCHLEIDGEN, *Klevische Städteprivilegien, 1241-1609* (Klever Archiv, n° 8; Clèves, 1989).
- FLINK, K., Rechts- und Verfassungsentwicklung Klevischer Städte vom 15. bis 17. Jahrhundert, dans M. STOLLEIS (éd.), *Recht, Verfassung und Verwaltung in der frühneuzeitlichen Stadt* (Cologne/Vienne, 1991), 121-140.

- FOCKEMA ANDREAE, S.J., *Bijdragen tot de Nederlandsche Rechtsgeschiedenis*, IV : *Hoofdstukken uit de geschiedenis van rechtsmacht en rechtsvorming* (Haarlem, 1900).
- FOCKEMA ANDREAE, S.J., *Het hoogheemraadschap van Rijnland. Zijn recht en zijn bestuur van den vroegsten tijd tot 1857* (Leyde, 1934).
- FOCKEMA ANDREAE, S.J., *Overzicht van de Nederlandse waterschapsgeschiedenis* (Leyde, 1952).
- FONT Y RIUS, J.-M., Les villes dans l'Espagne du moyen âge. Histoire de leurs institutions administratives et judiciaires, dans *Recueils de la Société Jean Bodin*, VI : *La ville*, 1e partie : *Institutions administratives et judiciaires* (Bruxelles, 1954), 263-295.
- FOUCART, J., *Une institution baillivale française en Flandre. La gouvernance du souverain bailliage de Lille-Douai-Orchies, Mortagne et Tournaisis* (Lille, 1937).
- FREDERICHES, J., Le Grand Conseil ambulatoire des ducs de Bourgogne et des archiducs d'Autriche, 1446-1504. Contribution à l'étude du droit public des Pays-Bas au XVe siècle, dans *Bulletin de la Commission royale d'histoire*, 4e série, n° 17 (1890), 423-499, et 5e série, n° 1 (1892), 79-90.
- FRUIN, J.A. (éd.), *De oudste rechten der stad Dordrecht en van het baljuwschap van Zuid-Holland*, II (Werken der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht, 1e série n° IV/1-2; La Haye, 1882).
- GAILLARD, A., *Le Conseil de Brabant. Histoire, organisation, procédure* (3 vols.; Bruxelles, 1898-1902).
- GANSHOF, F.-L., La Flandre, dans F. LOT et R. FAWTIER (dir.), *Histoire des institutions françaises au moyen âge*, I : *Institutions seigneuriales* (Paris, 1957), 343-426.
- GEHLEN, A.Fl., Schets van de inrichting van het notariaat in de Nederlanden tijdens het Ancien Régime, dans E. PERSOONS et D. VAN DEN AUWEELE (éds.), *Het notariaat in Brabant* (Bruxelles, 1982), 59-67.
- GEHLEN, A.Fl., De Raad van Brabant en het notariaat in zijn ressort, dans Th.E.A. BOSMAN, J.P.A. COOPMANS et B.C.M. JACOBS (éds.), *De Staatse Raad van Brabant en Landen van Overmaze in tweede termijn. Colloquium gehouden te Tilburg, 7 april 1988* (Brabantse Rechtshistorische Reeks, n° 4; Assen/Maastricht 1989), 141-151.

- GENICOT, L., Empereurs et princes en Basse-Lotharingie. Suggestions de recherches, dans ID., *Etudes sur les principautés lotharingiennes* (Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie, 6e série n° 7; Louvain, 1975), 12-38.
- GENICOT, L., *L'économie rurale namuroise au bas moyen âge, III : Les hommes - Le commun* (Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie, 6e série n° 25; Louvain-la-Neuve/Bruxelles, 1982).
- GERBENZON, P., et N.E. ALGRA, *Voortgangh des rechtens. De ontwikkeling van het Nederlandse recht tegen de achtergrond van de Westeuropese cultuur* (5e éd., Alphen-aan-de-Rijn, 1979).
- GIJSWIJT-HOFSTRA, M.F., *Wijkplaatsen voor vervolgden. Asielverlening in Culemborg, Vianen, Buren, Leerdam en IJsselstein van de 16de tot eind 18de eeuw* [Dieren/Amsterdam, 1984].
- GILISSEN, J., Les phases de la codification et de l'homologation des coutumes dans les XVII Provinces des Pays-Bas, *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis/Revue d'histoire du droit*, XVIII (1950), 36-67 et 239-290.
- GILISSEN, J., A propos de la réception du droit romain dans les provinces méridionales des Pays de par-deça aux XVIe et XVIIe siècles, *Revue du Nord*, XL (1958), 259-271.
- GILISSEN, J., Essai statistique de la législation en Belgique de 1507 à 1795, *Revue du Nord*, XL (1958), 431-435.
- GILISSEN, J., *Introduction historique au droit. Esquisse d'une histoire universelle du droit, les sources du droit depuis le XIIIe siècle. Eléments d'histoire du droit privé* (Bruxelles, 1979).
- GILLIODTS-VAN SEVEREN, L. (éd.), *Coutume de la ville de Bruges*, I (Bruxelles, 1874).
- GILLIODTS-VAN SEVEREN, L. (éd.), *Cartulaire de l'ancienne estaple de Bruges*, I (Bruges, 1904).
- GODDING, Ph., De opkomst van de Raad van Brabant, 1427-1472, *Noordbrabants Historisch Jaarboek*, II (1985), 1-16.
- GODDING, Ph., *Le droit privé dans les Pays-Bas méridionaux du 12e au 18e siècle* (Académie royale de Belgique. Mémoires de la Classe des Lettres, Collection in-4°, XIV, fasc. 1; Bruxelles, 1987).
- GODDING, Ph., Les lettres de justice, instrument du pouvoir central en Brabant, 1430-1477, dans *Miscellanea Roger Petit*

- (Archives et bibliothèques de Belgique, XLI; Bruxelles, 1990), 384-402.
- GODDING, Ph., et J.Th. De Smidt, Evolutie van het recht in samenhang met instellingen, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 172-181.
- GORISSEN, P., De invoering van het vorstelijk benoemingsrecht in de Nederlandse abdijen onder Karel V, *Bijdragen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, IX (1954-1955) 190-237, et X (1955-1956), 25-57.
- GORISSEN, P., *Het Parlement en de Raad van Kortenberg* (Anciens Pays et Assemblées d'Etats, XI; Louvain, 1956).
- GOTTSCHALK, M.K.E., *Historische geografie van westelijk Zeeuws-Vlaanderen* (2 vols.; 2e éd., Dieren, 1983).
- HANSAY, A., Bans de police inédits pour servir à l'histoire de l'ancien pays de Looz, dans *Verzamelde opstellen*, XII (1936), 81-145.
- HANSOTTE, G., *Les institutions politiques et judiciaires de la principauté de Liège aux temps modernes* (Crédit communal, Collection Histoire, série in-8°, n° 73; Bruxelles, 1986).
- HARSIN, P., L'alliance de la principauté de Liège avec les Pays-Bas au XVIIe siècle, *Revue belge de philologie et d'histoire*, VII (1928), 1415-1452, et VIII (1929), 93-125.
- HARTMANN, J.L.H., *De reconstructie van een Middeleeuws landschap. Nederzettingsgeschiedenis en instellingen van de heerlijkheden Eijsden en Breust bij Maastricht, 10e-19e eeuw* (Maaslandse monografieën, n° 44; Assen-Maastricht, 1986).
- HERMESDORF, B.H.D., Ten hoofde gaan, *Verlagen en mededeelingen der Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht*, II (1954), 17-50.
- HERMESDORF, B.H.D., *Rechtsspiegel. Een rechtshistorische terugblik in de Lage Landen van het herfsttij* (éd. P.J. VERDAM; Nimègue, 1980).
- HOPPENBROUWERS, P.C.M., *Een Middeleeuwse samenleving. Het Land van Heusden, ca. 1360-ca. 1515* (Afdeling Agrarische Geschiedenis. Landbouwuniversiteit, n° 32, 2 vols.; Wageningen, 1992).
- HUUSSEN jr., A.H., Moderne staatsvorming en wetgeving aan het begin van de Nieuwe Tijd, dans W.P. BLOCKMANS et H. VAN NUFFEL (éds.), *Etat et religion aux XVe et XVIe siècles. Actes du*

colloque à Bruxelles du 9 au 12 octobre 1984 (Bruxelles 1986), 43-61.

— HUSSSEN jr., A.H., De «Exempelen» in Jan Matthijssen's Rechtsboek van Den Briel, dans J.M.I. KOSTER-VAN DIJK et A. WIJFFELS (éds.), *Miscellanea forensia historica ter gelegenheid van het afscheid van Prof. mr. J.Th. de Smidt* (Verzamelen en bewerken van de jurisprudentie van de Grote Raad, nouv. série n° 14; Amsterdam, 1988), 145-162.

— IMMINK, P.W.A., *De wording van staat en soevereiniteit in de Middeleeuwen. Een rechtshistorische studie in het bijzonder met betrekking tot het Nedersticht*, I (Utrecht, 1942).

— IMMINK, P.W.A., Remarques générales sur l'importance de l'ancien droit frison dans le cadre de l'histoire du droit occidental, *Revue du Nord*, XXXVIII (1956), 179-183.

— JACOBS, B.C.M., *Justitie en politie in 's-Hertogenbosch voor 1629. De bestuursorganisatie van een Brabantse stad* (Brabantse Rechtshistorische Reeks, n° 1; Assen/Maastricht, 1986).

— JACOBS, B.C.M., De Raad van Brabant als appel- en reformatierechter in strafzaken, dans Th.E.A. BOSMAN, J.P.A. COOPMANS et B.C.M. JACOBS (éds.), *De Staatse Raad van Brabant en Landen van Overmaze in tweede termijn. Colloquium gehouden te Tilburg, 7 april 1988* (Brabantse Rechtshistorische Reeks, n° 4; Assen/Maastricht, 1989), 35-50.

— JANSMA, T.S., *Raad- en Rekenkamer in Holland en Zeeland tijdens hertog Philips van Bourgondië* (Bijdragen van het Instituut voor Middeleeuwse Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, n° 18; Utrecht, 1932).

— JANSSEN, W., «... na gesetze unser lande...» Zur territorialen Gesetzgebung im späten Mittelalter, dans *Gesetzgebung als Faktor der Staatsentwicklung* (Beihefte zu «Der Staat», n° 7; Berlin, 1984), 7-61.

— JANSSENS, G., Collaboratie en repressie in de Nederlanden vanaf de komst van Alva tot de Pacificatie van Gent 1567-1576, dans *Handelingen van het XXXIe Vlaamse Filologencongres* (Bruxelles, 1977), 265-271.

— JAPPE ALBERTS, W., *De Staten van Gelre en Zutphen tot 1459* (Groningue, 1950).

— JAPPE ALBERTS, W., *De Staten van Gelre en Zutphen 1459-1492* (Groningue/Djakarta, 1956).

- JONGKEES, A.G., *Staat en Kerk in Holland en Zeeland onder de Bourgondische hertogen, 1425-1477* (Bijdragen van het Instituut voor Middeleeuwse Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, n° 21; Groningue, 1942).
- JONGKEES, A.G., *Burgundica et varia. Keuze uit de verspreide opstellen van prof. dr. A.G. Jongkees hem aangeboden ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag door de Kring van Groninger Mediaevisten* (Hilversum, 1990).
- JOOSTING, J.G.C., *Ordelen van den Etstoel van Drenthe 1518-1604* (La Haye 1893).
- JOOSTING, J.G.C., et S. MULLER (éds.), *Bronnen voor de geschiedenis der kerkelijke rechtspraak in het bisdom Utrecht in de Middeleeuwen*, III (Werken der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht, 2e série n° 14; La Haye, 1910).
- JUTEN, G.C.A. (éd.), *Keuren en handvesten der stad Hulst* (La Haye, 1908).
- KANTOROWICZ, E.H., *Les deux corps du roi. Essai sur la théologie politique au moyen âge* (Paris, 1989).
- KERCKHOFFS-DE HEIJ, A.J.M., *De Grote Raad en zijn functionarissen, 1477-1531* (2 vols.; Amsterdam, 1980).
- KERREMANS, C., *Etude sur les circonscriptions judiciaires et administratives du Brabant et les officiers placés à leur tête par les ducs antérieurement à l'avènement de la Maison de Bourgogne, 1406* (Académie royale de Belgique. Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques. Mémoires in-8°, n° XLIV/2; Bruxelles, 1949).
- KEVERLING BUISMAN, F., *Supplement op de Ordelen van den Etstoel van Drenthe 1505-1579*, dans J. HERINGA e.a. (éds.), *Drentse rechtsbronnen* (Zutphen, 1981).
- KEVERLING BUISMAN, F., *De Etstoel en zijn ordel-boeken in de vijftiende eeuw* (Zutphen, 1986).
- KEVERLING BUISMAN, F., *De klaarbank van het land van Bergh in de vijftiende en zestiende eeuw*, dans J.B. BERNIS e.a. (éds.), *Feestbundel aangeboden aan prof. dr. D.P. Blok ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar in de nederzettingsgeschiedenis in verband met de plaatsnaamkunde aan de Universiteit van Amsterdam* (Hilversum, 1990), 172-181.
- KITTELL, E.E., *From ad hoc to routine. A case study in medieval bureaucracy* (Philadelphie, 1991).

- KOCH, A.C.F. (éd.), *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299, I : Eind van de 7e eeuw tot 1222* (La Haye, 1970).
- KOENIGSBERGER, H.G., «Dominium regale» or «dominium politicum et regale», dans *Politicians and Virtuosi* (Londres, 1986), 1-25.
- KOENIGSBERGER, H.G., Composite states and representative institutions in early modern Europe and America, dans *Miscellanea Roger Petit* (Archives et bibliothèques de Belgique, XLI; Bruxelles, 1990), 421-445.
- KOKKEN, H., *Steden en Staten. Dagvaarten van steden en Staten van Holland onder Maria van Bourgondië en het eerste regentschap van Maximiliaan van Oostenrijk, 1477-1494* (Hollandse Historische Reeks, n° 16; La Haye, 1991).
- KOOPMANS, J.W., *De Staten van Holland en de Opstand. De ontwikkeling van hun functies en organisatie in de periode 1544-1588* (Hollandse Historische Reeks, n° 13; Amsterdam, 1990).
- KOSSMANN-PUTTO, J., Het Westfaalse veemgerecht en de Noordelijke Nederlanden (veertiende-vijftiende eeuw), *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 100 (1985), 205-224.
- KUYS, J., *De Ambtman in het kwartier van Nijmegen ca 1250-1543* (Rechtshistorische Reeks van het Geraard Noodt Instituut, n° 10; Nimègue, 1987).
- LAMBERTS, E., et J. ROEGIERS (éds.), *De Universiteit te Leuven 1425-1985* (Louvain, 1986).
- LAURENT, C., e.a. (éds.), *Recueil des ordonnances des Pays-Bas*, 2e série : 1506-1700, I-VIII (Bruxelles, 1893-1978).
- LEGUAI, A., Royauté française et État bourguignon de 1435 à 1477, *Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.)*, 32 (Neuchâtel, 1992), 65-75.
- LEUPEN, P.H.D., De representatieve instellingen in het Noorden, 1384-1482, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 164-171.
- LEUPEN, P.H.D., De betrekkingen tussen Kerk en Staat tijdens de Bourgondiërs, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 387-391.
- LEUPEN, P.H.D., *Filips van Leyden, a fourteenth century jurist. A study of his life and treatise «De cura reipublicae et sorte*

- principantis*» (Rechtshistorische Studies, n° 7; La Haye/Zwolle, 1981).
- LEUPEN, P.H.D., Nijmegen en het Rijk, dans K. FLINK et W. JANSSEN (éds.), *Königtum und Reichsgewalt am Niederrhein* (Klever Archiv, n° 4; Kleve, 1983), 57-78.
- LEUPEN, P.H.D., Schepenbank en gemeente te Nijmegen, dans D.E.H DE BOER et J.W. MARSILJE (éds.), *De Nederlanden in de late middeleeuwen* (Utrecht/Wijnegem, 1987), 157-167.
- LIEBERICH, H., Die Anfänge der Polizeigesetzgebung des Herzogtums Baiern, dans *Festschrift für Max Spindler zum 75. Geburtstag* (Munich, 1969), 307-378.
- LINDEMANN, W.M., Het Leenhof van Brabant en de Landen van Overmaze te 's-Gravenhage, dans Th.E.A. BOSMAN, J.P.A. COOPMANS et B.C.M. JACOBS (éds.), *De Staatse Raad van Brabant en Landen van Overmaze in tweede termijn. Colloquium gehouden te Tilburg, 7 april 1988* (Brabantse Rechtshistorische Reeks, n° 4; Assen/Maastricht 1989), 119-140.
- LOUMAN, J.P.A., «Roerende dat Heycoopwater ende Aemsterlant». Een Hollands-Utrechts waterstaatsgeshil en de instelling van het hoogheemraadschap van Amstelland, 1520-1527, dans *Hollandse Studiën*, XII (Dordrecht, 1982), 113-164.
- MADDENS, N., *De beden in het graafschap Vlaanderen tijdens de regering van Karel V, 1515-1550* (Anciens Pays et Assemblées d'Etats, n° LXXII; Heule, 1978).
- MAES, L.Th., *Vijf eeuwen stedelijk strafrecht. Bijdrage tot de rechts- en cultuurgeschiedenis der Nederlanden* (Anvers/La Haye, 1947).
- MAES, L.Th., Ambtenarij en bureaukrisering in regering en gewesten van de Zuidelijke Nederlanden in de 13e-15e eeuw, *Tijdschrift voor geschiedenis*, 90 (1977), 350-357.
- MAES, L.Th., Die drei grossen Strafgesetzbücher des 16. Jahrhunderts. Eine vergleichende Studie, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung. Germanistische Abteilung*, 94 (1977), 207-217.
- MARTYN, G., In de eeuwen der eeuwen, (t)amen ... Over edicten, eeuwige edicten en andere wetgevingsterminologie in de zestiende en zeventiende eeuw, *Revue belge de philologie et d'histoire*, LXX (1992), 921-941 .
- MEEWIS, W., *De Vierschaar. De criminele rechtspraak in het oude Antwerpen van de veertiende tot het einde van de achttiende eeuw* (Kapellen, 1992).

- MEULLENERS, J.L., Oude statuten en verordeningen der heerlijkheid Reckheim, dans *Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg*, 27 (1890), 335-361.
- MEIJ, P.J., e.a., *Geschiedenis van Gelderland, 1492-1795* (Zutphen, 1975).
- MILIS, L., De Kerk tussen de gregoriaanse hervorming en Avignon, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 166-211.
- MOLEMANS, J., Jaarkeuren van Wellen (1723), *Limburg*, 67 (1988), 141-148.
- MONBALLYU, J., *Het gerecht in de Kasselrij Kortrijk, 1515-1621* (Katholieke Universiteit Leuven, 1976; thèse de doctorat inédite).
- MONBALLYU, J. (éd.), *Costumen van de stad en van de kasselrij Kortrijk, II : Turben afgenomen door de Kortrijkse schepenbank, 1485- 1581* (Bruxelles, 1989).
- MONBALLYU, J., Het onderscheid tussen de civiele en de criminele en de ordinaire en de extraordinaire strafrechtspleging in het Vlaamse recht van de 16e eeuw, dans H.A. DIEDERIKS et H.W. ROODENBURG (éds.), *Misdaad, zoen en straf. Aspecten van de middeleeuwse strafrechtsgeschiedenis in de Nederlanden* (Hilversum, 1991), 120-132.
- MONBALLYU, J., «Van Appellatiën ende Reformatiën» : de ontwikkeling van het hoger beroep bij de Audiëntie, de «Camere van den Rade» en de Raad van Vlaanderen ca. 1370-ca. 1550, *Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis/Revue d'histoire du droit*, LXI (1993), 237-275.
- MOORMAN VAN KAPPEN, O., Het Nederlandse in de Nederlandse rechtsgeschiedenis, dans *Het hemd is nader dan de rok. Zes voordrachten over het eigene van de Nederlandse cultuur* (Publikaties van de Commissie Geesteswetenschappen, n° 1; Assen/Maastricht, 1992), 83-107.
- MÜLLER, G., *Entwicklung der Landeshoheit in Geldern bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts* (Marburg 1889).
- MULLER, S. (éd.), *De middeleeuwsche rechtsbronnen der stad Utrecht*, III (Werken der Vereeniging tot uitgave der bronnen van het Oude Vaderlandsche Recht, 1e série n° III/3; La Haye, 1885).
- NEVE, P.L., *Het Rijkskamergerecht en de Nederlanden. Competentie-territoire-archieven* (Assen, 1972).
- NEVE, P.L., Het openbaar notariaat op de drempel van de nieuwe tijd, 15de en 16de eeuw, dans C.C.T.M. VAN HAREN, M.J.

SWENKER et J.Ch. JANSSENS (éds.), *Gepasseerd. De rol en positie van notarissen in het verleden* (Rechtshistorische Reeks van het Gerard Noodt Instituut, n° 11; Nimègue, 1987), 17-54.

— NEVE, P.L., Les comtes palatins aux Pays-Bas. Quelques observations sur leurs légitimations des enfants nés hors mariage, dans P.L. NEVE et O. MOORMAN VAN KAPPEN (éds.), *Conservare Jura. Actes des Journées internationales d'histoire du droit et des institutions, Deventer 28-31 mai 1987* (Rechtshistorische Reeks van het Gerard Noodt Instituut, n° 12; Nimègue, 1988), 99-113.

— NIKOLAY, W., *Die Ausbildung der ständischen Verfassung in Geldern und Brabant während des 13. und 14. Jahrhunderts* (Rheinisches Archiv, 118; BONN, 1985).

— NOWE, H., *Les baillis comtaux en Flandre des origines à la fin du XIVe siècle* (Mémoires de l'Académie royale de Belgique, 2e série n° 25; Bruxelles, 1928).

— PADOA SCHIOPPA, A. (éd.), *Origins of Modern State, 1200-1800. Legal Instruments of Power* (Oxford, 1994, en préparation).

— PANHUYSEN, G.W.A. *Studiën over Maastricht in de dertiende eeuw* (Maastricht, 1933).

— PEREZ MARTIN, A., El renacimiento del poder legislativo y la genesis del Estado Moderno en la Corona de Castilla, dans A. GOURON et A. RIGAUDIERE (dir.), *Renaissance du pouvoir législatif et genèse de l'État* (Publications de la Société d'histoire du droit et des institutions des anciens pays de droit écrit, n° 3; Montpellier, 1988), 189-202.

— PETIT, R., Le Pays de Luxembourg au début des Temps Modernes. Croissance de l'Etat et contre-pouvoirs, dans W.P. BLOCKMANS et H. VAN NUFFEL (éds.), *Etat et religion aux XVe et XVIe siècles. Actes du colloque à Bruxelles du 9 au 12 octobre 1984* (Bruxelles, 1986), 63-118.

— PIEYNS-RIGO, P., La juridiction épiscopale dans la principauté de Liège, dans J. PIEYNS (éd.), *Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. Moyen âge et Temps modernes. Actes du Colloque de Bruxelles 30 nov.-2 déc. 1967* (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique, n° 47; Louvain, 1968), 187-204.

— PINCHART, A., *Histoire du Conseil souverain de Hainaut* (Académie royale des sciences, des lettres et des beaux-arts de Belgique. Mémoires in-8°; Bruxelles, 1858).

— POLAIN, L. (éd.), *Recueil des ordonnances de la principauté de Liège*, 3e série : 1684-1794, I (Bruxelles, 1855).

- POLAIN, L. (éd.), *Recueil des ordonnances de la principauté de Liège*, 2e série : 1507-1684 (2 vols.; Bruxelles, 1869-1871).
- POLAIN, L., et S. BORMANS (éds.), *Recueil des ordonnances de la principauté de Liège*, 2e série : 1507-1684, III (Bruxelles, 1872).
- PREVENIER, W. (éd.), *De oorkonden der graven van Vlaanderen, 1191-aanvang 1206*, II (Bruxelles, 1964).
- PREVENIER, W., Les Etats de Flandre depuis les origines jusqu'en 1790, *Anciens Pays et Assemblées d'Etats*, XXXIII (1965), 15-59 .
- PREVENIER, W., De verhouding van de clerus tot de locale en regionale overheid in het graafschap Vlaanderen in de Late Middeleeuwen, dans J. PIEYNS (éd.), *Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. Moyen âge et Temps modernes. Actes du Colloque de Bruxelles 30 nov.-2 déc. 1967* (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique, n° 47; Louvain, 1968), 10-46.
- PREVENIER, W., Ambtenaren in stad en land in de Nederlanden. Socio-professionele evoluties, veertiende tot zeventiende eeuw, *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 87 (1972), 44-59.
- PREVENIER, W., et W. BLOCKMANS, *Les Pays-Bas bourguignons* (Anvers, 1983).
- *Raad van State 450 jaar. Repertorium* (La Haye, 1983).
- RANIERI, F., *Recht und Gesellschaft im Zeitalter der Rezeption. Eine rechts- und sozialgeschichtliche Analyse der Tätigkeit des Reichskammergerichts im 16. Jahrhundert* (Quellen und Forschungen zur höchsten Gerichtsbarkeit im Alten Reich, éds. B. DIESTELKAMP, U. EISENHARDT, G. GUDIAN, A. LAUFS et W. SELLERT, n° 17, 2 vols.; Cologne/Vienne, 1985).
- REITSMA, R., *Centrifugal and centripetal forces in the early Dutch Republic. The States of Overijssel 1566-1600* (Amsterdam, 1982).
- ROELOFSEN, C.G., *Studies in the history of international law. Practice and doctrine in particular with regard to the law of naval warfare in the Low Countries from circa 1450 until the early 17th century* (Utrecht, 1991).
- ROISIN, *Franchises, lois et coutumes de la ville de Lille...*, éd. BRUN-LAVAINNE (Lille/Paris, 1842).
- ROSENFELD, P., The provincial governors from the minority of Charles V to the Revolt, *Anciens Pays et Assemblées d'Etats*, XVII (1959), 1-63.

- ROUSSEAUX, X., Het ontstaan van het strafrecht in Brabant, 1400-1650, dans F. STEVENS et D. VAN DEN AUWEELE (éds.), *Uuytwysens d'Archiven. Handelingen van de XIe Belgisch-Nederlandse rechtshistorische dagen* (Louvain, 1992), 185-217.
- SCHEERDER, J., De werking van de inquisitie, dans *Opstand en pacificatie in de Lage Landen* (Gand, 1976), 153-165.
- SCHÖLVINCK, P.C.M., «Die van Delff ende die van Delflant» voor de Grote Raad, 1471-1577 (Delft, 1986).
- SCHULZE, R., Geschichte der neueren vorkonstitutionellen Gesetzgebung. Zur Forschungsstand Methodenfragen eines rechtshistorischen Arbeitsgebietes, *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Germanistische Abteilung*, 98 (1981), 157-235.
- SLICHER VAN BATH, B.H., e.a., *Geschiedenis van Overijssel* (Deventer, 1970).
- SLOET, L.A.J.W., *Oorkondenboek der graafschappen Gelre en Zutphen, tot op den slag van Woeringen, 5 juni 1288* (La Haye, 1872-1876).
- SMOLAR-MEYNART, A., *La justice ducale du plat pays, des forêts et des chasses en Brabant, XIIe-XVIe siècle. Sénéchal, maître des bois, gruyer, grand veneur* (Annales de la Société royale d'archéologie de Bruxelles, n° LX; Bruxelles, 1991).
- STEIN-WILKESHUIS, M.W., Wraak en verzoening in middeleeuwse Friese en Scandinavische rechtsbronnen, dans H.A. DIEDERIKS et H.W. ROODENBURG (éds.), *Misdaad, zoen en straf. Aspecten van de middeleeuwse strafrechtsgeschiedenis in de Nederlanden* (Hilversum, 1991), 11-25.
- STREEFKERK, C., Het lijk in de dijk. Strafrecht in waterschapsaangelegenheden (in het bijzonder in Holland), dans H.A. DIEDERIKS et H.W. ROODENBURG (éds.), *Misdaad, zoen en straf. Aspecten van de middeleeuwse strafrechtsgeschiedenis in de Nederlanden* (Hilversum, 1991), 26-36.
- STRUBBE, Eg. I., Het oude recht van Deinze, dans ID., *De luister van ons oude recht. Verzamelde rechtshistorische studies* (Bruxelles, 1973), 75-108.
- STRUBBE, Eg.I., Keuren en voorgeboden uit de vijftiende eeuw te Kortrijk, dans ID., *De luister van ons oude recht. Verzamelde rechtshistorische studies* (Bruxelles, 1973), 146-167.

- STRUBBE, Eg. I., De costume van Thielt, dans ID., *De luister van ons oude recht. Verzamelde rechtshistorische studies* (Bruxelles, 1973), 202-232.
- SUEUR, Ph., *Le Conseil Provincial d'Artois, 1640-1790* (Mémoires de la Commission départementale des Monuments historiques du Pas-de-Calais, n° XVIII, 2 vols.; Arras, 1978-1982).
- TEN RAA, Ch.M.G., La composition dans la justice maïorale de Grez (Brabant wallon) au début du XVIe siècle, *Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.)*, 30 (Neuchâtel, 1990), 49-56.
- THIERY, J.-M., *Les relations entre Tournai et les rois de France (1187-1332)*, I (Université libre de Bruxelles, 1990; mémoire de licence inédit).
- TILLY, Ch., *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990* (Cambridge Mass., 1990).
- TRACY, J.D., Heresy law and centralization under Mary of Hungary : conflict between the Council of Holland and the central government over the enforcement of Charles V's placards, *Archiv für Reformationsgeschichte*, 73 (1982), 284-308.
- TRACY, J.D., *A financial revolution in the Habsburg Netherlands. Renten and renteniers in the County of Holland, 1515-1565* (Berkeley/Los Angeles/Londres, 1985).
- UYTTEBROUCK, A., *Le gouvernement du duché de Brabant au bas moyen-âge, 1355-1430* (2 vols.; Bruxelles, 1975).
- VAN BRAGT, R., *De Blijde Inkomst van de hertogen van Brabant Johanna en Wenceslas, 3 januari 1356. Een inleidende studie en tekstuitgave* (Anciens Pays et Assemblées d'Etats, n° XIII; Louvain, 1956).
- VAN CAENEGEM, R., *Geschiedenis van het strafrecht in Vlaanderen van de XIe tot de XIVe eeuw* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 16e année, n° 19; Bruxelles, 1954).
- VAN CAENEGEM, R.C., *Geschiedenis van het strafprocesrecht in Vlaanderen van de XIe tot de XIVe eeuw* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 18e année, n° 24; Bruxelles, 1956).
- VAN CAENEGEM, R.C., La preuve dans l'ancien droit belge des origines à la fin du XVIIIe siècle, dans J. GILISSEN (éd.), *La*

preuve, t. II : *Moyen âge et temps modernes* (Recueils de la Société Jean Bodin pour l'histoire comparative des institutions, n° XVII; Bruxelles, 1965), 375-430.

— VAN CAENEGEM, R.C. (éd.), *Les arrêts et jugés du Parlement de Paris sur appels flamands conservés dans les registres du Parlement, 1320- 1521. Textes* (2 vols.; Bruxelles, 1966-1977).

— VAN CAENEGEM, R.C., Coutumes et législation en Flandre aux XIe et XIIe siècles, dans *Les libertés urbaines et rurales du XIe au XIVe siècle. Colloque international Spa, 5-8.IX.1966* (Pro Civitate Collection Histoire in-8°, n° 19; Bruxelles, 1968), 245-277.

— VAN CAENEGEM, R.C., Recht en politiek : de «Precepta» van graaf Filips van de Elzas voor de stad Gent uit het jaar 1178, dans G. ASAERT e.a. (éds.), *Recht en instellingen in de Oude Nederlanden tijdens de Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Liber amicorum Jan Buntinx* (Louvain, 1981), 51-62.

— VAN CAUWENBERGH, E., *Les pèlerinages expiatoires et judiciaires dans le droit communal en Belgique au Moyen Age* (Louvain, 1922).

— VAN DE KIEFT, C., De stedelijke autonomie in het graafschap Holland gedurende de middeleeuwen, *Holland. Regionaal-historisch tijdschrift*, I (1969), 98-104.

— VAN DEN AUWEELE, D., Zeerecht, dans G. ASAERT, J. VAN BEYLEN et H.P.H. JANSSEN (éds.), *Maritieme geschiedenis van de Nederlanden*, I (Bussum, 1976), 220-226.

— VAN DEN AUWEELE, D., De evolutie van het recht in het Zuiden, 12de-14de eeuw, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, III (Haarlem, 1982; 2e éd., 1988), 145-163.

— VAN DEN BERGH, G.C.J.J., *Wet en gewoonte. Historische grondslagen van een dogmatisch geding* (Rechtshistorische cahiers, n° 5; Deventer, 1982).

— VAN DER LINDEN, H., *De Cope. Bijdrage tot de rechtsgeschiedenis van de openlegging der Hollands-Utrechtse laagvlakte* (Bijdragen van het Instituut voor Rechtsgeschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, n° 1; Alphen-aan-de-Rijn, 1956).

— VAN DER LINDEN, H., *Zeventuig. Waterschap en waterschapsrecht in beknopt historisch perspectief* (Oegstgeest, 1978).

— VAN DER LINDEN, H., Een nieuwe overheidsinstelling : het waterschap 1100-1400, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene*

Geschiedenis der Nederlanden, III (Haarlem, 1982; 2e éd., 1988), 60-76.

— VAN DER POT, C.W., *Handboek van het Nederlandse staatsrecht* (éd. A.M. DONNER; Zwolle, 11e éd., 1983).

— VAN DER STRAETEN, J., *Het Charter en de Raad van Kortenberg* (Université de Louvain. Recueil de travaux d'histoire et de philologie, 3e série, n°s 46-47, 2 vols.; Bruxelles/Louvain, 1952); texte abrégé : Une charte de pays. La Charte de Cortenberg en Brabant, *Schweizer Beiträge zur Allgemeinen Geschichte*, 12 (1954), 149-161.

— VAN DEURSEN, A.Th., De zestiende eeuw, 1522-1603, dans J. Heringa e a. (éds.), *Geschiedenis van Drenthe* (Meppel/Amsterdam, 1985), 241-296.

— Van DEURSEN, A.Th., et H. DE SCHEPPER, *Willem van Oranje. Een strijd voor vrijheid en verdraagzaamheid* (Weesp/Tielt, 1984).

— VAN DE VRUGT, M., *De criminele ordonnantiën van 1570. Enkele beschouwingen over de eerste strafrechtcodificatie in de Nederlanden* (Zutphen, 1978).

— VAN DIEVOET, J., Het notariaat in Brabant gedurende de Nieuwe Tijd, dans E. PERSOONS et D. VAN DEN AUWEELE (éds.), *Het notariaat in Brabant* (Bruxelles, 1982), 69-74.

— VAN HERWAARDEN, J., *Opgelegde bedevaarten. Een studie over de praktijk van opleggen van bedevaarten (met name in de stedelijke rechtspraak) in de Nederlanden gedurende de late middeleeuwen, ca.1300-ca.1550* (Assen/Amsterdam, 1978).

— VAN KALVEEN, C.A., *Het bestuur van bisschop en Staten in het Nedersticht, Oversticht en Drenthe, 1482-1520* (Bijdragen van het Instituut voor Middeleeuwse Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, n° 36; Groningue, 1974).

— VAN KALVEEN, C.A., De late Middeleeuwen, 1395-1522, dans J. HERINGA e a. (éds.), *Geschiedenis van Drenthe* (Amsterdam, 1985), 197-240.

— VAN LEEUWEN-CANNEMAN, M.C., Poldervorming in oostelijk Delfland aan het einde van de middeleeuwen, dans *Hollandse Studiën*, XII (Dordrecht, 1982), 73-112.

— VAN MIERIS, F., *Groot charterboek der graaven van Holland, van Zeeland en heeren van Vriesland*, IV (Leyde, 1756).

- VAN MINGROOT, E., Aperçu typologique des sources de l'histoire médiévale des XVII Provinces, *Archives et bibliothèques de Belgique*, 53 (1982), 175-306.
- VAN NIEROP, H.F.K., *Van ridders tot regenten. De Hollandse adel in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw* (Hollandse Historische Reeks, n° 1; [Dieren/Amsterdam], 1984).
- VAN NIEUWENHUYSEN, A. (éd.), *Ordonnances de Philippe le Hardi et de Marguerite de Male du 17 janvier 1394 au 25 février 1405* (Bruxelles, 1974).
- VAN PETEGHEM, P., Centralisation aux anciens Pays-Bas. Le droit de patronage laïque, 1384-1598, dans *Eglises et pouvoir politique. Actes des Journées internationales d'histoire du droit d'Angers 30 mai-1er juin 1985* (Angers, 1987), 167-191.
- VAN PETEGHEM, P., La justice et la police aux anciens Pays-Bas: des jumeaux siamois?, *Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.)*, 30 (Neuchâtel, 1990), 5-16.
- VAN PETEGHEM, P., *De Raad van Vlaanderen en Staatsvorming onder Karel V 1515-1555. Een publiekrechtelijk onderzoek naar centralisatiestreven in de XVII Provinciën* (Rechtshistorische reeks van het Gerard Noodt Instituut, n° 15; Nimègue, 1990).
- VAN PETEGHEM, P., De vier ambachten en de receptie van het schriftelijk proces. Een onderzoek naar wijzigingen in de rechtscultuur van 1400 tot 1600, 1992 (sous presse).
- VAN PETEGHEM, P.P.J.L., et H. DE SCHEPPER, Het Nijmeegse richterampt in de overgang naar de Nieuwe Tijd. Het verzet van Jonker Van Lennep tegen zijn afzetting in 1585, dans C. STREEFKERK et S. FABER (éds.), *Ter recognitie. Opstellen aangeboden aan Prof. mr. H. van der Linden bij zijn afscheid als hoogleraar in de Nederlandse rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit* (Hilversum, 1987), 295-312.
- VAN ROMPAEY, J., Het compositierecht in Vlaanderen van de veertiende tot de achttiende eeuw, *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis/ Revue d'histoire du droit*, XXIX (1961), 43-79.
- VAN ROMPAEY, J., *Het grafelijk baljuwsambt in Vlaanderen tijdens de Boergondische periode* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 29e année, n° 62; Bruxelles, 1967).

— VAN ROMPAEY, J., *De Grote Raad van de hertogen van Boergondië en het Parlement van Mechelen* (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, 35e année, n° 73; Bruxelles, 1973).

— VAN ROMPAEY, J., De bourgondische staatsinstellingen, dans D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, IV (Haarlem, 1980; 2e éd., 1988), 136-155.

— VAN UYTVEN, R., Standenprivileges en -beden in Brabant onder Jan I (1290-1293), *Revue belge de philologie et d'histoire*, 44 (1966), 413-456.

— VAN UYTVEN, R., Wereldlijke overheid en reguliere geestelijkheid in Brabant tijdens de Late Middeleeuwen, dans J. PIEYNS (éd.), *Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. Moyen âge et Temps modernes. Actes du Colloque de Bruxelles 30 nov.-2 déc. 1967* (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique, n° 47; Louvain, 1968), 48-134.

— VAN UYTVEN, R., Vorst, adel en steden : een driehoeks-verhouding in Brabant van de twaalfde tot de zestiende eeuw, *Bijdragen tot de geschiedenis*, 59 (1976), 93-122.

— VAN UYTVEN, R., Stadsgeschiedenis in het noorden en zuiden in D.P. BLOK e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, II (Haarlem, 1982; 2e éd., 1988), 188-253.

— VAN UYTVEN, R., Classes économiques, hiérarchies sociales et influence politique aux Pays-Bas du sud du XIVe au XVIIe siècle, dans A. GUARDUCCI (éd.), *Gerarchie economica e gerarchie sociali, secoli XII-XVIII* (Istituto Internazionale di Storia Economica «F. Datini», série II n° 12; Florence, 1990), 365-386.

— VAN UYTVEN, R., Landen en 's-Hertogenbosch : de hoofdvaaft, dans Th.E.A. BOSMAN e.a., *Brabantts recht dat is ... Opstellen aangeboden aan prof. mr. J.P.A. Coopmans ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar Nederlandse rechtsgeschiedenis aan de Katholieke Universiteit Brabant* (Assen/Maastricht, 1990), 289-297.

— VAN UYTVEN, R., et W. BLOCKMANS, Constitutions and their applications in the Netherlands during the Middle Ages, *Revue belge de philologie et d'histoire*, 47 (1969), 399-424.

— VAN WERVEKE, H., De steden. Rechten, instellingen en maatschappelijke toestanden, dans J.A. VAN HOUTTE, e.a. (éds.), *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, II (Utrecht/Anvers etc., 1950), 374-416.

- VAN WERVEKE, N., Das Rittergericht oder le Siège des Nobles des Luxemburger Landes, dans *Königlich-Grossherzogliches Athenäum zu Luxemburg. Programm herausgegeben am Schlusse des Schuljahres 1886-1887* (Luxembourg, 1887), 3-93.
- VENNER, G.H.A., *De Meinweg, ca 1400-1822* (Assen, 1985).
- VENNER, G.H.A., De overlevering van de privileges van Roermond, dans A.M.J.A. BERKVEN, A.F. GEHLEN et G.H.A. VENNER (éd.), *Ten Werentliken Rechte. Opstellen over Limburgse rechtsgeschiedenis* (Maestricht, 1990), 115-138.
- VERHAEGEN, P., Ordonnances de police de Grobbendonck (Ouwen) au XVIIe siècle, *Bulletin de la Commission royale des anciennes lois et ordonnances de Belgique*, IX (1913), 55-90.
- VERKERK, C.L., Evocatie in de Landen van Herwaarts-over tussen 1470 en 1540, dans *Consilium Magnum, 1473-1973. Commémoration du 500e anniversaire de la création du Parlement et Grand Conseil de Malines. Colloque Bruxelles-Malines, 8-9.XII. 1973* (Bruxelles, 1977), 419-447.
- VERKERK, C.L., Het stadsrechtprivilege van 13 juli 1233 voor Arnhem. De (on)echtheid van Gelderse stadsrechtorkonden, in het bijzonder van Zutphen, Arnhem en Wageningen, *Gelre. Bijdragen en mededelingen*, 74 (1983), 41-49.
- VERKERK, C.L., *Coulissen van de macht. Een sociaal-institutionele studie betreffende de samenstelling van het bestuur van Arnhem in de middeleeuwen en een bijdrage tot de studie van stedelijke elitevorming* (Hilversum, 1992).
- VERRIEST, L. (éd.), *Coutumes de la ville de Tournai*, I (Bruxelles, 1923).
- VLEESCHOUWERS-VAN MELKEBEEK, M., De officialiteit in het bisdom Doornik tijdens de XIIIe eeuw, dans J. PIEYNS (éd.), *Sources de l'histoire religieuse de la Belgique. Moyen âge et Temps modernes. Actes du Colloque de Bruxelles 30 nov.-2 déc. 1967* (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique, n° 47; Louvain, 1968), 181-186.
- WALTHER, A., *Die Burgundischen Zentralbehörden unter Maximilian I. und Karl V.* (Leipzig, 1909).
- WARLOMONT, R., Le Conseil provincial de Luxembourg de 1444 à 1795, *Anciens Pays et Assemblées d'Etats*, XV (1958), 107-124.
- WEITZEL, J., *Über Oberhöfe, Recht und Rechtszug. Eine Skizze* (Göttinger Studien zur Rechtsgeschichte, n° 15; Göttingen, 1981).

- WELLENS, R., *Les Etats généraux des Pays-Bas des origines à la fin du règne de Philippe le Beau, 1464-1506* (Anciens Pays et Assemblées d'Etats, n° LXIV; Heule, 1974).
- WIJFFELS, A., *Les allégations du droit savant dans les dossiers du Grand Conseil de Malines, ca 1460-1580* (2 vols.; Amsterdam, 1985).
- WIJFFELS, A., et J.M.I. KOSTER-VAN DIJK, Les procédures en révision au Grand Conseil de Malines (1473-1580), *Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIIe s.)* 30 (Neuchâtel, 1990), 67-97.
- WILLAERT, L., Le placet royal aux Pays-Bas, *Revue belge de philologie et d'histoire*, 32 (1954), 466-506 et 1075-1117; 33 (1955), 20-36.
- WILLOWEIT, D., Gebot und Verbot im Spätmittelalter - Vornehmlich nach südhessischen und mainfränkischen Weistümern -, *Hessisches Jahrbuch für Landesgeschichte*, 30 (1980), 94-130.
- WILLOWEIT, D., Die Entwicklung und Verwaltung der spätmittelalterlichen Landesherrschaft, dans K.G.A. JESERICH, H. POHL et G.-Ch. VON UNRUH (éds.), *Deutsche Verwaltungsgeschichte, I : Vom Spätmittelalter bis zum Ende des Reiches* (Stuttgart, 1983), 66-143.
- WOLF, A., Die Gesetzgebung der entstehenden Territorialstaaten, dans *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte, I* (sous la dir. de H. COING; Munich, 1973), 517-800.
- WOLTJER, J.J., *Friesland in de Hervormingstijd* (Leyde, 1962).
- WOLTJER, J.J., Een Hollands stadsbestuur in het midden van de 16e eeuw : brouwers en bestuurders te Delft, dans D.E.H. DE BOER et J.W. MARSILJE (éds.), *De Nederlanden in de late middeleeuwen* (Utrecht/Wijnegem, 1987), 261-279.
- WOLTJER, J.J., Quelques remarques sur la législation et l'administration de la République des Provinces-Unies, dans H. DE SCHEPPER et P.J.A.N. RIETBERGEN (éds.), *Handelingen van de Nederlands-Spaanse historische colloquia/Ponencias de los coloquios hispanoholandeses de historiadores* (Nijmeegse Publicaties Nieuwe Geschiedenis n° 3; et : Comité Nacional de Ciencias Históricas; Nimègue/Madrid, 1993), 79-94.
- ZIJP, A., *De strijd tussen de Staten en het Hof 1543-1566* (Arnhem, 1919).